

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an 3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$ an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an 4 frcs. 50 cm.

Fóea apare în fie care Sâmbătă.

Unirea

Fóe bisericescă-politică.

Insertiuni

Un şir garmond: o dată 7 cr., a dóua órá 6 cr., a treia órá 5 cr., şi de fiesce care publicatiune timbru de 30 cr.

Tot ce privesce fóea, să se adreseze la »Redactiunea şi Administratiunea Unirii« în Blaş.

Anul VIII.

Blaş 12 Martie 1898.

Numérul 10.

Starea învăţămîntului.

Ministeriul instructiunii publice în zilele acestea şi-a publicat raportul său general despre starea învăţămîntului din patrie de pe anul scolastic trecut.

Este de mare interes a urmări aceste rapórté, pentru că din datele lor putem învăţa mult şi putem vedé şi constata directiunea, în care se lucră la minister în conducerea intelectuală a generatiunilor viitoare.

Un lucru nu trebuie să-l perdem din vedere în apreţiarea acestui soiú de rapórté, a nume că datele statistice cuprinse în acele nu esprimă tocmai stările adevérate, ci că se mai fac şi direg, ca tóte cele alalte statistice de la noi, după chibzuélă, aproximativ şi mai pe sus de tóte ad usum Delphini.

Cu observarea acésta înaintea ochilor să vedem datele acele din raportul ministerial, cari ne ating mai de aprópe penoi.

Raportul constată cu mare satisfactie, că numărul copiilor de şcolă, cari sint de limbă magiară, adevcă al copiilor magiari, cresce din an în an ast fel, în cât în anul trecut a fost 54.1% faţă cu 53.8% din anul precedent. Cu alte cuvinte tinerii magiari, cari frecuentéză şcolile, întrec numărul tuturor tinerilor de alte naţionalităţi. Firesce că între tinerii de limbă magiară se cuprind şi Jidovii şi de sigur şi Rutenii şi mai scie bunul Dumnezeu încă ce elemente.

Orí cum ar fi ínse, constatarea acésta a raportului pe cât de mare bucurie va fi causat celor de la putere, pe atât de mult trebuie să ne îngrijescă pe noi.

Să zică cine ce va vré, dar atáta e fapt, că dacă nu ne vom lumina, dacă nu vom înainta, dacă poporul nostru nu va învăţa carte, viitor nu vom avé. În tocmai pe cum se luptă individul pentru esistinţă, ast fel se luptă şi popórele; şi biruitoriú va fi cel mai deştept, cel mai luminat. Numaí un esemplu să aducem. Noi ne plângem de legea electorală vigentă: cerem reducerea censului, sufragiú universal. Dar nu ne aducem a minte, că nici sufragiul universal nu însamnă libertate absolută de vot, ci că şi sufragiul universal e legat de condiţiuni, numaí cât aceste condiţiuni nu sint materiale, ci spirituale, şi a nume condiţiunea de a sci scrie şi ceti.

Acum să punem cazul, că s'ar schimba legea electorală, şi s'ar introduce sufragiul universal. Aşa-í, că ne-ar astupa gura, şi noi am fi tot acolo, unde am mai fost, pentru că întru adevér la noi abia abia se cunoşce efectul instructiunii populare obligátore.

Să recunóscem deci réul încă de cu vreme. Învetătorii şi preoţii nostri să înveţe de aci, că íeáú asupra sa o răspundere nespúsă, dacă nu să silesc a ridica prin carte poporul. Şi să nu se mulţámescă cu rezultatele şcolii populare, ci să stáruie pentru ţinerea şcolilor de repetiţie, a şcolilor de Duminecă,

pentru înfiinţarea de coruri şi altele, pentru că altmintrea îi vor blástéma generatiunile viitoare, cari pentru indolenţa lor vor fi lipsite de binefacerile vieţii publice cetátenesci. A dóua datorinţă a preoţiunii şi învetătorimii este, să capaciteze pe párinţi, să-şi trimită copiii la şcolă. Capacitarea acésta merge greú, apoi se mai adaug şi împrejurările climatice şi topografice: cu tóte aceste o stáruinţă de fer póte face minuni. Trebuie să se arete párinţilor folósele şcolii, şi să li-se spună, să nu aştepte, ca cu puterea să li-se ducă copiii la şcolă, pentru că cei de la cármă bucuros ar vré, ca copiii lor să nu mai înveţe nici o carte.

Întru adevér tot nu merge, că pe când în comitatele Vas, Moson, Sopron, Neutra, Baranya, Alba, Strigon, Heves, Tolna, Braşov, Pojon, Gómör şi Hont mai bine de 90% frecuentéză şcolă, pe atunci în Maramurész abia frecuentéză 42%, ér în comitatul Albei inferioare abia 59%, dacă frecuentéză şi atáţia. De ce să nu póta face Românii macar aproximativ, ceea ce fac Saşii de la Braşov?

Un alt dat de interes pentru noi, e constatarea, că în anul trecut a scăđut numărul tinerilor románi de la şcolile medii cu 0.2%. Socotind, că numărul tuturor tinerilor, cari aú frecuentat şcolile medii a fost de 56.946, de sigur că o scădere de 0.2% nu e bagatelă, pentru că face tocmai 112 tineri. Dacă vom mai adauge a socoti, că numărul tinerilor románi de la tóte şcolile medii

Feuilleton.

Unirea Románilor

din părţile satmarene în vécul al 14-lea

şi

Mănăstirea s. Michail din Maramurész.

(Fie.)

Actul de aprobare a fundării mănăstirii prin patriarchul Constantinopolitan abia cátră finea vécului al 15-lea ocură suscept în literale regesci ale Ungariei, şi de óre ce nici producătoriul aceluí act, nici însă-şi litera regescă comprobátore a lui Uladisláú din 1494 ¹⁾ nu se provócă la nici un fel de literă aprobátore, introducétore, ori de limitatiune de mai înainte faţă de mănăstirea din cestiune: ast fel fiind avisaţi numaí la contextul actului din 1391, o deslegare lámurită şi definită a întrebării puse este problematică, de óre ce pentru ambele părţi

¹⁾ Şi acolo încă se însamnă: »quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur (?), acceptamus, approbamus etc.

ale acelei întrebări militéză motive grave scóse mai ales din relaţiunile politice şi bisericesci de pe timpul fondării.

Vom produce drept aceea motivele şi pentru una şi pentru cealaltă părere lăsând dejudecarea acelora ori ulterioara lámurire cetitorilor respective istoricilor competentí.

Dacă 1) se va admite, că familia Balc (Baliţa) şi Drag ca fundatorií mănăstirii tot de una, adevcă atât înainte de íesirea din Maramurész, cât şi după reíntórcerea din Moldova, drept ce atât sub regele Ludovic, cât şi sub Sigismund a fost şi a rémas adictă bisericii orientale schismatice şi de fel nu a avut parte în unirea sevársită în părţile satmarene şi maramurésene dintre anii 1350—1377; 2) că patriarchul Antonii, care a acceptat şi a aprobat actul fondării mănăstirii din cestiune, pe timpul fondării a fost întru adevér schismatic; dacă se va considera 3), că pe timpul fundării numite în Moldova şi în Ţara románescă era ierarhie gr. or. schismatică regulată, şi încă cea din Moldova drept sub protecţiunea Patriarhatului din Constantinopol, care prin organisarea Mitropoliilor din numitele ţéri nu numaí a dovedit caractéruí distinctiv de gr. or. schismatic faţă cu episcopiele catolice-

unite din Seret şi Milcovia, ci şi influinţa vigurósă în trebile bisericii orientale din Moldova; 4) că cu nimica nu este comprobát până aci, ca şi cum în vécul al 14-lea în Ungaria ori în Transilvania să fie fost episcopie fie unită fie schismatică de rit oriental, şi așa mai cu samă în cele ecle-siastice a trebuit să subsiste relaţiuni şi legături intime între biserica románă de rit oriental cu ierarhiile de acela-si rit din Moldova şi din Ţara románescă, cu atât mai virtos, că drept de sub domnirea regelui Sigismund se scie, că unirea începută sub Ludovic se micşorase. în cât în acele locuri, unde sub Ludovic I în cât va se întemeiase unirea, ca în jurul Lipovei şi Temişórer din Banat, acolo esistaú parochii gr. or. schismatice; 5) că preste tot Românii uniţi, cari vor fi fost, în cele bisericesci erau supusi iurisdicţiunii episcopilor catolicií latiní, străini de biserica cu rit oriental, şi ca esemplu este drept districtul castrului Megessalla supus episcopului latin din Orade; în urmă 6) dacă se presupune, că o caúsă a continuelor certe dintre familia románă Balc şi Drag şi dintre familia banului Simeon vecine cu dominiile este de a se cerca în diversitatea religionară dintre acele familii:

din țară face 6'1/2%, va să zică 3477 tineri, atunci scăderea de 112 tineri se va păre de-a dreptul foarte însemnată.

Ce pôte fi cauza, nu scim. Dar ori va fi sërăcia, ori nevoința de a mai studia, rēul există, cauza trebuie cercată și apoi fără întârziare delăturată. E vorbă de un mare interes. Că ore înaintăm cu 112 bărbați cu școlă ori că dăm cu atâția în apoi, pentru un popor, cum sintem noi, pôte fi o cestiune de existență chiar.

În fine raportul ministrului cu durere amintesc, că magiarisarea școlilor populare nemagiare nu merge așa de repede cum ar dori. Tocmai de aceea ministrul accentuează necesitatea reformei legii despre învățămîntul popular, ca să aibă mijloce de a disciplina nu numai pe învățătorii aceia, cari nu propun cu succes limba magiară, ci și pe acelea auctorității bisericesci superioare, cari își negliă datorința de a invigila, ca învățarea limbii magiare să facă progresul pofit de domnul ministru.

Și în constatarea acēsta se află cununa raportului ministerial. De aici se vede, că scopul final al ministeriului nu e ridicarea nivelului intelectual al tinerimii, ci magiarisarea: nu cultura, ci șovinismul.

Dar acesta nu e lucru nou. Noi să vedem de noi, apoi ministrul să facă rapôrte.

Neuniții și congrua. — Din „Tel. Rom.“ din 1 a. c.:

„Una din cele mai grave dispozițiuni din punctul de vedere al bisericilor și în special pentru biserica noastră ortodoxă română este amestecul guvernului în afacerea disciplinării preoților cu desconsiderarea normelor canonice.

„Canonul XII. al soborului de la *Cartagena* statorcesce și enunță, că arhieriei, preoții și diaconii pîriți se judecă prin un consiliu de *archierei*. În sensul acestei norme s'a acceptat și susținut și în viața noastră bisericescă principiul, că preoții pot fi judecați numai de preoți. —

Pe urma acestor condiționări și premise ar trebui să se conchidă, că mănăstirea s. Michail din Maramurș cu iurisdicțiune și preste *Megyesalja* a fost mănăstire schismatică de rit oriental, și prin urmare că locuitorii aceia români din *Megyesalja*, cari la 1377 au fost uniți, pe la 1391 s'au desunit, ori că iurisdicțiunea mănăstirii s'a estins numai preste *Români* rēmași schismatici în numitul district.

În contra acestei păreri înse militēză alte argumente de nu puțină ponderositate. Și a nume:

Considerând a), că regele Ludovic ca „signifer *fidei catholicae*“ a fost cel mai zelos propagatoriu al unirii între popôrle de rit oriental, și că ultrazelul religiosar al aceluia ar fi fost o cauză a emigrării Românilor din Maramurș în Moldova, și că tot aceea-și forță o aplică și față cu Români din părțile bănățene (1366);

b) că este constatat, cum că numitul rege condus de zelul politicii sale bisericesci numai sub condițiune împarte donațiuni la Români, cari au fost schismatici și prin urmare infideli, dacă părăsind schisma, lăsând „*terras et iura*“, s'au reîntors nu numai la fidelitatea regescă, ci și la unirea credinței catolice; ¹⁾

¹⁾ Cfr. donațiunile familiei Carapciu din Banat, a lui Gyula și Balc în Maramurș.

„Dispozițiunile disciplinare de azi ale bisericii se mărginesc mai mult la deliecte, cari privesc oficiul de funcționariu bisericesc, căci statul s'a ingerat de mult în dejudecarea preoților pentru transgresiuni de natură comună. —

„Dar și în casurile, când fețe bisericesci sint judecate pentru deliecte, — să le zicem — civile, trebuie, ca *foruri* pe baza unei pertractări să aducă decisiune, sentență. Asemenea sentințe până acum n'au atins nici persōna preotului ca atare, ca oficial al bisericii, și nici beneficiile, ce acela le are în acea calitate.

„Ministrul înse — străin după lege și neam — își reclamă și un drept disciplinar cu consecuențe față de emolumentele preoțesci, care nici de cât nu-l pôte compete. Acest drept arogat constă în *denegarea* întregirii venitelor, ce-l compete unui preot, ori în *detragerea* adausului deja asemnat.

„Așa ceva ar putē de fapt să se întimple numai pe baza unei sentențe a forului bisericesc competent. Dar proiectul trece preste acēstă legală normă. Și în paragraful 8 cere, ca — dacă în contra unui preot, care reflectēză la întregirea emolumentelor, s'a ridicat acuză pentru deliect de imoralitate sau atitudine dușmănosă statului, — ministrul cultelor să *provocē* forul confesional competent a introduce cercetare disciplinară contra lui, și numai după ce i-s'a raportat despre rezultat, va decide, dacă e vrednic sau nu de adausul de la stat.

„Paragraful 9 este și mai drastic și mai aspru. Acesta „*obligă*“ pe ministrul cultelor a „*provocă*“ forul confesional competent, să introducă cercetare disciplinară contra unui preot, dacă cine va îl acuză la acel ministru.

„Mai de parte:

„Dacă forul confesional, de și este provocat, nu introduce cercetarea disciplinară, contra parochului respectiv, ministrul de culte și instrucțiune decide însu-și după trecerea a trei luni, socotite de la ziua, în care s'a imanuat provocarea, cu privire la detragerea sumei întregitoare.

„Dacă sentința disciplinară a forului confesional îl lasă pe preotul respectiv la postul

său, de și acuză a fost motivată: *ministru*, de culte și instrucțiune este în drept, ca pe baza datelor, ce-i stău la dispoziție, conform normelor cuprinse în punctul b. din §. 7. (deliect de imoralitate și atit. duș. statului), să *detragă* întregirea venitelor.“

„Va să zică, dacă autoritatea bisericescă încă nu a judecat pe un acuzat, ori dacă sentența adusă nu-l pe placul ministrului, atunci însu-și ministrul decretēză *perdere* ajutoriului. Firesce, fiind sentența bisericescă pentru suspendare ori destituire, ministrul n'are ocaziune, nu-și pôte valida puterea; dacă înse biserica nu dă preotului său lovitură de môrte, atunci ministrului îi stă în drept „*pe baza datelor, ce-i stău la dispoziție*“, să aducă altă sentență; érá acele date sint „*acuză motivată*“, sau mai bine zis *denunțările*, ce i-se vor fi trimis, și aceste vor fi destule, ca să judece pe un preot, fără ca el să se fie putut declara asupra punctelor de acuză, fără ca barem să le fie vēđut și să se fie putut apăra.

„Ministrul se face adecă judecătoriu preste forul bisericesc al respectivului preot, și se ține mai competent a examina nu numai ținuta politică și socială, ci chiar și starea *morală* a clerului. El vre, să devie un for apelativ superior autorităților bisericesci; alt cum ar considera cel puțin sentența canonică deja decretată de biserica singură competentă în ast fel de chestiuni.

„Tot așa de nedrept este paragraful 13. — Acesta se referă la conscrierea venitelor. Datele le dau organele confesiunilor; dar ministrului îi stă în voe a se convinge despre esactitatea lor pe calea organelor sale administrative.

„Dacă acum vre un rēu voitoriu al bisericii și al parochului întortochēză lucrurile și presentă pe un preot, că nu a fasionat în mod drept tôte venitele, atunci ministrul îl pôte pedepsi pe un atare paroch cu *perdere* îndreptățirii la întregirea venitului pe timpul, cât rēmâne în acel post de paroch.

„Proiectul mai adauge următoarele:

„*Enunțarea pedepsei cade în competența ministrului de culte și instrucțiune publică, dar parochul său altă persōnă legală responsabilă pedepsită se pôte plânge la judecătoria admi-*

c) și măcar că este drept, că politica bisericescă a regelui Sigismund față cu Români nu era așa zelantă ca a lui Ludovic, dară este constatat, că nici acel rege nu era cruțătoriu față cu adicții bisericii orientale-schismatice, ceea ce în de ajuns o dovedesce cerculariul aceluia din 1428; ¹⁾ în fața acestora considerând

d), că fundatoriul mănăstirii din cestiune „*propter fidelitatem*“ nu numai de la regele Ludovic, ci și de la Sigismund, imediat înainte și după fundarea mănăstirii capetă dominiul estinse și pörtă dignitățile înalte de comiți ai Maramurșului. Sătmareului și Seului. tôte acestea înse față de politica bisericescă a numiților regi numai așa se pot esplica, dacă respectivii au ținut *unitatea credinței catolice*;

e) érá împrejurarea cea de atâtea ori reclamată, că fundarea mănăstirii fu aprobată prin patriarhul Constantinopolitan nu s'ar putē lua încă de probă suficiență în contra caracterului *unit* al numitei mănăstiri, și încă din acele cauze nu, pentru că pe acel timp după môrtea Pontificelui Gregoriu XI era o discordie și o desbinare față de complinirea scaunului pontifical, prin ce biserica catolică devenise împărechiată în

două tabere contrare (Clem. VII francez și Urban VI italian), și așa chiar și dacă ar fi voit, să se cêră confirmarea fundatiunii de la Scaunul Apostolic, însi-și fundatoriul nu se sciau orienta, că la care din cei doi pontifici să se adreseze în acea privință;

A fără de aceea drept despre patriarhul Constantinopolitan Antoniu se afirmă, că ar fi fost unit ori plecat spre unire, ¹⁾ și ca atare, de iurisdicțiunea căruia se țineau părțile dacice, a putut să confirme aceea-și fundatiune;

Apoi cam de pe acele timpuri avem esemplu mănăstirea grecescă a s. *Demetriu* din diecesa *Colocei* lângă confiniile Sêrbiei, unde de și abatele grecesc a fost denumit numai prin patriarhul Constantinoplei, n'a încetat totuși a sta sub administrațiunea spirituală și temporală a Episcopului latin din Nitria, decî a fost unit; ²⁾

f) Considerând, că nici în lirelele regelui Matia (1479), nici în cea a lui Uladislau din 1494, în carea este susceptă litera confirmătoare din 1391, nu se face amintire despre *preoți români schismatici*, fără „*sicut fertur graecam fidem tenentes*“,

¹⁾ La 1391 Constantinopolul era tare amenințat prin Turci. Cfr. Acte și Fragm. p. 6.

²⁾ Densuşan Docum. la 1344.

¹⁾ La Dr. I. Ardelean „Istoria bis.“ II. p. 72.

nistrativă în curs de 30 de zile de la înscințare.”

„În asemenea cazuri deci nu se cere nici măcar consultarea arhiepiscopului și a forului suprem bisericesc, mai ales că pot, să obvină ast fel de venite preoțesci, asupra cărora numai autoritatea bisericească ar pute, să-și dea părerea cea mai competentă și cea mai clară. Proiectul ca toate legile nu pôte în mod absolut prevedé toate eventualitățile.

„A fără de aceea cine pôte fi mai competent ca și biserica a constata, dacă cutare preot „a retăcut cu scirea ôre care venit, sau cu scirea a fasonat fals ôre care erogațiune neesistentă”?

„În sensul §-lui 14 venitul postului de paroch insinuat în scopul întregirii nu se mai pôte reduce „fără conlucrarea prealabilă a ministrului de culte și instrucțiune publică”; ér sporirea venitulului este a se insinua ministrului în curs de 3 luni. Mai de parte dispune proiectul:

„Tălnuirea sporirii venitulului are de urmare față de preot perderea dreptului la întregirea venitulului în acel post preoțesc.

„Despre perderea dreptului la întregirea venitulului decide ministrul de culte și instrucțiune publică, — dar preotul agravat cu pedepsă se pôte plânge la judecătoria administrativă în termen de 30 de zile de la înscințare.”

„Cele expuse mai sus sînt nu numai o desconsiderare a autonomiei bisericilor, garantată multor bisericilor prin legi vechi și mai în urmă prin cele din 1868, ci chiar o încălcare a ei; căci ministrul își arôgă o suprarevisiune și o suprainspecțiune asupra disciplinii bisericii, ba în anumite cazuri chiar deciderea în materie de disciplină și încă în mod discreționar. —

„Delictele, cari disqualifică pe un preot pentru a fi împărțășit de subvenția guvernului, sînt indicate în paragraful 7.

„Spre a fi luat în mai de aprôpe considerare îl reproducem întreg.

„§. 7. La întregirea venitelor nu pôte fi părtaș, sau, dacă s'a împărțășit, perde această îndreptățire acel preot,

„a) care prin o sentință a forului penal intrată în putere de drept a fost pedepsit tot o dată și la perderea oficiului, — și a nume începënd de la timpul intrării în valôre de drept a sentinței pentru întreaga durată a perderii de oficiu.

„b) acela, care comite un grav delict de imoralitate nedemn cu poziția sa, sau manifestă o atitudine dușmănosă statului, pentru care a fost osîndit prin o sentință judiciară, sau pe cale disciplinară, — întrun cât judecătoria l-a osîndit pe respectivul la perderea libertății, — pentru durata acestei perderi de libertate și după împlinirea închisorii, alt cum pe un timp de 3 ani, socotit din ziua, în care sentința judiciară sau pedepsa disciplinară a intrat în valôre de drept, respective de la ziua datului din ordinațiunea ministerială menționată în §. 9.

„Dacă înse vre un preot, care a fost deja osîndit conform punctului b) al acestui paragraf, va fi prin sentință judecătorească sau disciplinară din nou osîndit în decursul celor 3 ani, sau și mai târziu, pentru un delict de imoralitate ori pornire dușmănosă statului, atinsă în punctul b), — își perde pentru persôna sa pentru tot de una întregirea emolumentelor, începënd de la termenul indicat în alinea a treia a paragrafului acestuia.”

„Va să zică, înainte de toate cade fie care preot sub greutatea codicelui penal. Pentru delicte ordinare îl judecă forul lumesc și, dacă sentința acestuia cuprinde și perderea oficiului, atunci pe acel timp își perde și adausul ministerial.

„După drept înse emolumentele unui preot n'ar puté fi atinse, înainte de ce autoritatea lui bisericească nu a decretat această.

„Punctul b) cuprinde delicturile de imoralitate și atitudinea dușmănosă statului.

„Cât privesce delictul prim, n'am avé nimic de obiecționat. —

„Numai cât nu organul guvernului — ministrul — este chemat, să aplice și să examineze termometrul moralității, căci nu-é competent, și prea ușor se pôte întimpla, ca fluidul termometrului său lumesc să nu fie natural, ci falsificat de atare neconfesional ori ateist ori de vre un pârșinat patriot, și ast fel — fiind substanța termometrică mai expansivă — vina preotului să apară la o înălțime prea mare și nedreptă.”

„Éră în „Tel. Rom.” din 3 a c. cetim:

„Dar mai tendențios și îndreptat direct contra clerului naționalităților este delictul al doilea, numit atitudine dușmănosă statului. —

„Firesce, că noi sub patriotism nu înțelegem pe cel cumpărat cu 5 pițule. La noi patriotismul este ceva sfînt și inherent, ce nu schimbăm ca o marfă, ducându-o în țîrg la licitație.

„Pe noi atât timpurile de pace, cât mai ales momentele grave ne-aũ aflat în fruntea celor ce și-aũ împlinit toate datorințele către patrie. Acesta am făcut-o din îndemn intim, ér nu pentru ochii lumii.

„Clerul român și-a împlinit datorințele patriotice fără considerare la adause ministeriale și de sigur nici pe viitor nu va deveni infidel trecutului său de vécni.

„De sigur înse, că conceptele noastre despre patriotism nu se unesc cu cele ale actualilor stăpănitóri, și așa delictul al doilea din proiect ușor devine un pericol pentru biserica și pentru poporul românesc.

„Ce va considera guvernul maghiar de dușmănos statului, se determină prin alinea ultimă a paragrafului 13 din art. de lege XXVI de la 1893.

„Étă acel pasaj din legea despre salariile învățătoreșci:

priorul mănăstirii se numește „*graecae fidei professor*”, éră despre mănăstire se zice, că „*ritu graecorum fundato*”, acestea expresiuni nu sînt înse identice cu expresiunea de „*schismatică*”, și în acest înțeles după limbajul acelor timpuri nici că se pot lua, ci în înțeles de credință catolică după ritul grecesc sau oriental; ¹⁾

Și așa dacă mănăstirea noastră drept și la finea vécului al 15-lea ar fi fost schismatică, caracteristica această ar fi trebuit apriat să se afle în literale regesci, cum se află în alte documente din acela-și timp;

g) La an. 1486 despre familia Drag aflăm, că mănăstirii Paulitanilor rom. cat. din posesiunea lor familiară „*Tiszaberek*” îi donéză o posesiune numită *Kis-Hodos*, după cum vedem, că a făcut și ducele *Koriathovicu*, care pe lângă fundarea mănăstirii unite din Muncaciú a mai fundat și ospitalul latin din *Beregszáz*. ²⁾ Acesta înse cel puțin indirecte ar demustra, că familia aceea drept în mijlocul certelor dintre episcopul din Muncaciú și priorul mănăstirii s. Michail, adevă cam după 100 ani de la fundarea acelei mănăstiri a fost adict bisericilor catolice;

h) Familia Balc și Drag la an. 1387 a avut parte de posesiune în *Taraczköz-Körtvélyes* „*pertinens ad castrum Nyaláb*”, așa dară în locul, unde s'a fundat la 1391 ori mai înainte mănăstirea s. Michail.

După 51 ani de la fundare, la 1442, aflăm, că călugării acelei mănăstiri, în urma mandatului regelui *Uladișlau* de dt 27 Sept.,

¹⁾ Schismaticii s'aũ pus în categoria „*Infidelium*” ori s'aũ numit „*schismatici, qui ritu gentilitatis vivunt*”, și de regulă când e vorba de Români schismatici, apriat se însumă pe lângă naționalitate și religiunea „*schismatică*”.

²⁾ *Basilovicu* o. c. P. II. c. VIII. §. V. p. 65.

în prezența omului regesc *Alesandru Szarvaszai* și a esmisului capitular din Orade se întroduc în posesiunea *Tarnóc-Körtvélyes* lângă *Hosszmezô*;

Dacă vom recugeta, că numai cu 14 ani mai înainte regele *Sigismund* a dat falimosul său cercular către castelanii din *Sebeș*, în care schismaticilor se interzice a puté posedé ceva imobilii ori purta dignități, și acela l-am combina cu împrejurarea, că mănăstirea s. Michail din *Periu* drept prin dispusețiune regescă se întroduce în posesiunea mănăstirii: atunci trebuie să se conchidă, că acea mănăstire cel puțin la 1442 a fost unită, după cum pe acela-și timp a fost unită și mănăstirea ruténă de rit grecesc din *Muncaciú*.

În urmarea supraatinselor considerațiuni și combinațiuni s'ar puté mai cu drept cuvînt afirma, că mănăstirea s. Michail atât pe timpul fundării, cât și după aceea a fost și a rămas mănăstire română unită de rit grecesc.

Priorului acelei mănăstiri i-s'a dat iurisdicțiune quasi episcopală încă pôte cu învoirea regelui *Sigismund* din acea cauză, ca prin această supunându-se Românilor uniți iurisdicțiunii propriilor săi superiori, prin această în parte să se satisfacă dorințele Pontifului *Gregoriu XI* întru constituirea episcopului de rit și limba aceluia-și popor, și să nu li-se dea ansă de a fi momiți prin vecinii moldoveni gr. orientali, unde de la anul 1371 începënd se făcuseră turburări în contra unirii.

Politica lui *Sigismund* întru concederea fundării acelei mănăstiri de rit oriental a putut să fie și aceea, că după ce din 1384 începënd de episcopi uniți-catolici de rit apusan ai *Seretului* din *Moldova* se puneau

tot episcopi adicți Poloniei, ca și prin această să se întărească legătura dintre Polonia și *Moldova*, și prin urmare să se slăbescă influința *Ungariei* în acea țară; cu înființarea mănăstirii unite de rit oriental în apropierea confiniilor *Moldovei* nu numai pe Românilor din *Ungaria* să-i îndulcescă la alipire către sine, ci încă și pe uniții din *Moldova* să-i momescă, și ast fel pe terenul bisericesc încă să contrabalanteze influința Poloniei în *Moldova*.

Punënd capăt lucrării noastre zicem:

Comunele locuite de Români din părțile sațmarene fôste ôre când în bună parte apartinențele castrului *Megyesh* (*Megessalla*) azi sînt toate unite de rit oriental.

Unirea din urmă a acelor comune se datéză din capétul vécului al 17-lea și din începutul vécului al 18-lea. ¹⁾ Să nu se uite înse, că acele comune sau parochii deja în vécul al 14-lea erau unite, numai cu acea singură deosebire, că pe când atunci unirea bisericească a constat în bună măsură nu numai în unirea credinței, ci și a ritului, pofindu-o această principiul dominant atunci, unirea din urmă este numai a credinței, intact rămânënd ritul oriental al bisericii. Și această pôte să fie și cauza, că pe când unirea din vécul al 14-lea nu a fost statornică și a cauzat înstrăinarea multora de la sinul națiunii române, pe atunci unirea din urmă are stabilitate și caracter național românesc, dând în decursul vieții sale atât bisericii cât și națiunii destul bărbați aleși meritați de biserică și de națiunea română.

I. Borog.

¹⁾ Cfr. *Basilovicu* o. c. P. II. c. XI. p. 89—96.

„Drept atitudine contrară statului se consideră cu deosebire ori ce faptă îndreptată în contra constituției, caracterului național, unității, independenței sau a întregității teritoriale a statului; mai de parte în contra aplicării limbii statului decretate în lege, — înțimpl-se aceea în școlă sau a fară de ea, ori pe teritoriul altui stat, cu graiul viu, în scris sau prin tipărituri, prin chipuri, cărți didactice sau prin alte mijloace de învățământ.“ —

„Pentru clerul naționalităților — primindu-se acest pasaj — va fi o adevărată insultă la adresa patriotismului său și un mijloc de a-l face, dacă nu impotent, cel puțin nepăsător față de toate aspirațiunile nămului, de care se ține. Dispozițiunile acestui adaus îi vor astupa gura, ca să nu mai pătă fi anteluptătorul justelor drepturi ale poporului, și îi vor lega mâinile și picioarele, ca să nu mai pătă face un pas în această direcțiune în favorul asupriților săi credincioși.

„Nu va fi bătut, dar va fi legat păstorul, și atunci oile se vor rătăci, împrăștiându-se în toate părțile, și vor deveni pradă lupilor, cari cu gura căscată și cu poftă nesaturabilă stau la pândă și așteptă înghițirea lor.

„În chipul acesta îngrijitorii cauzei naționale se vor împuțina, căci mare va fi numărul acelor, cari de dragul câtor va sute de florenți nu se vor expune a fi denunțați din partea spionilor guvernului ca *buni români*.

„Darul este seducător, sărăcia-i mare, și — fiind dată posibilitatea de-a căpăta câte va sute de fl., — puținii vor fi aceia, cari se vor lipsi de această posibilitate atunci, când forurile bisericesci ar admite în principiu primirea acelor parale danaice.

„Era cei ce și în cazul acesta vor continua a fi buni români și credincioși apărători ai nămului lor și ai instituțiilor aceluși neam, aceia vor fi luați la ochi, vor fi persecutați și introduși în cartea neagră, care pentru noi pătă deveni cu timpul un adevărat *pantheon*.

„Și nu va trebui, să faci mari năsdrăvăni, ca să ți-se înfereze în frunte titlul unui *„dușman al statului“*, și ast fel să perdi ajutorul material, eventual să mai faci cunoscință și cu alte consecuențe.

„Va fi de ajuns, să ții la mână chiar lucrările statistice, edate de organele guvernului, și — făcând pe baza acelor cele mai logice deducțiuni — să constăți, că patria noastră, în care poporile nemaghiare formază majoritatea, este un *stat poliglot*; și eti ai călcat și vătămă §. 13 al art. de lege XXVI din 1893, care enunță, că în Ungaria poliglotă se pătă pécătui în contra caracterului național al statului.

„În țara noastră adecă marii legislatori au statorit, că cetățenii pot comite delict *„mai ales“* împotriva tuturor celor *veđute* și *nevěđute*, împotriva tuturor celor *esistente* și chiar și în contra celor *neesistente*; ér dacă a fară de aceste s'ar mai afla și altele, chiar și în contra acelor.

„Când îi vorba de sugrumarea naționalităților, *trebuie* să indicii atât cele *nevěđute*, cât și cele *neesistente*, ca nu cum va vre o împrejurare încă necunoscută, sau alta, care ar puté din nou să se nască, să le dea posibilitatea a răsfla mai liber și ușor.

„Mai de parte va fi de ajuns, ca preoțimea noastră — basându-se pe paragraful 175 din *„Statutul organic“*, în sensul

cărnia *„limba oficială a bisericii noastre... este cea românească“*, — să încerce a apéra și susține acest drept; și se vor afla chiar organe publice, cari vor acusa-o, că agită contra limbii statului, contra limbii maghiare.

„Dar în sfârșit esemplele, cuprinse în numitul nefericit paragraf 13, sânt numai cele *„különösen“*, în special. Forului civil înse îi stă în voe, a fară de aceste în special amintite casuri să afe și alte noduri în papură, și aceste noué casuri — trase de pér — să le subsumeze în rubrica *„általában“* contradictorie lui *„különösen“*.

„Va să zică, nici definițiunea conceptului de *„atitudine dușmănoasă statului“* n'au voit, să o facă precisă, ca nu cum va pentru acusat să existe vre o ușiță de scăpare. Definițiunea e așa, că dă autorității civile libertatea, ca — aplicând principiul analogiei — să afe cât de multe asemenea casuri și esemple analoge, în cât preotul negreșit condamnat să fie.

„Șicanele la adresa clerului naționalităților pot fi deci fară margini, căci numai față de el se va aduce și vota odiosul paragraf.“ —

Revistă bisericescă.

Roma.

Peregrinările la Roma din incidentul aniversării a 20-a a încoronării Pontificelui Leo XIII se continuă.

Probabil, că consistoriul cardinalilor va fi convocat pe la începutul lunii viitoare. Atuncia vor fi creați mai mulți cardinali și a nume italieni, după ce cardinalii din țările străine ating numărul prověđut în concordatele închiate cu respectivele țeri.

Revistă politică.

Afaceri interne.

Agitațiunea socialistă se tot lătesce, de și fară sgomot. Socialistii țin adunări și colectéză bani într'ascuns. Fiind că împotriva ziarelor lor se aplică censura preventivă, ei își comunică ideile prin broșuri și foi volante.

Ce privesce cuota, se susține, că br. Gautsch ar fi pretins de la Ungaria 38%. Ce atitudine va observa contele Thun în cestiunea această, nu se scie încă.

Dieta a primit cu puțină discuție și budgetul ministeriului de finanțe, pe cum și câte va proiecte de legi de puțină însemnătate.

În ședința de Vineri s'a prezentat raportul comisiunii despre serbarea jubileului de 50 ani de la sancționarea legilor din 1848.

Austria.

Br. Gautsch în 5 a c. a publicat nouéle ordinațiuni de limbă pentru Boemia și Moravia. Ele pörtă datul de 24 Febr. și pentru Germani sânt mai blânde de cât ale contelui Badeni, întru cât oficialii din teritoriū german nu sânt obligați, să scie toți limba cehă. Disting adecă ordinațiuniile trei teritorii: german, ceh și mixt. Limba oficială în fie care district e cea a majorității locuitorilor. Alt cum fie care cetățan din Boemia pătă să se adreseze ori cărei auctorități în ori care din cele două limbi ale țerii.

Prin nouéle ordinațiuni, cari întră în vigóre cu 15 a c., se scot din vigóre ordinațiuniile date în cestiunea limbii de Badeni în 5 și 22 April 1897.

Br. Gautsch în ziua, în care și-a publicat ordinațiuniile, și-a prezentat și dimisiunea. Monarchul a și primit-o conceređnd compunerea noului cabinet contelui Francisc Thun-Hohenstein, capului marilor proprietari conservativi din Boemia. Contele Thun e cunoscut ca bărbat luminat, prudent și energic. El a spriginit până acum aspirațiunile Cehilor.

Cabinetul se compune din contele Thun ca ministru president și de interne, generalul conte Welsersheimb ministru pentru apărarea țerii, Dr. Wittek ministru căilor ferate, contele Bylandt-Reydt ministru de culte și instrucțiune, br. Kast ministru de agricultură, Dr. Kaizl ministru de finanțe, Dr. Bärureither ministru de comerciū, cav. de Jedrzejovicz ministru pentru Galiția, Dr. Ruber ministru de justiție.

Figuri politice pronunțate în noul cabinet pe lângă c. Thun sânt Dr. Kaizl vicepresidentul clubului Cehilor tineri, Dr. Bärureither din grupul marilor proprietari fideli constituțiunii, cav. Jedrzejovicz vicepresidentul clubului polon, br. Kast reprezentantul marilor proprietari din Austria de sus și al partidului poporal catolic. Cei alaiți ministri nu au rol politic.

Se crede, că majoritatea parlamentară va sprigini noul cabinet.

Căderea cabinetului Gautsch unele foi o ascriū neînțelegerii dintre el și br. Bánffy în cestiunea pactului. Mai probabil este înse, că br. Gautsch s'a retras fiind convins despre neputința de a restabili în Austria stările constituționale normale.

Presei magiare nu-i place de contele Thun din cauza principiilor lui federalistice.

Reichsrathul e convocat pe 21 a c.

Franta.

Din Paris se anunță, că capul familiei Rothschild din Franta cercetând pe ministrul president Meline s'a tânguit asupra agitațiunii antisemite și asupra spiritului antisemit din armată. Apoi reamintind servițiile prestate de Jidovi republicii a declarat, că ei ușor ar puté preferi o altă formă de guvernare, care le-ar garanta siguranța. La acestea ministrul i-a reflectat, că guvernul urméză impulsului național, éră Jidovilor le aduce a minte, că amestecul lor necompetent în afacerile statului pătă fi fatal pentru diși. Francezii privesc pe Jidovi de instrumente ale Anglezilor și Germanilor; pentru aceea e așa mare antipatia în contra lor.

Spania.

Revoluțiunea din Cuba pare a fi fatală pentru Spania. Ea a consumat milioane de bani și miil de vieți și tot nu e suprimată cu totul. Lucrul se esplică așa, că Uniunea statelor din America de Nord a sumuțat și ajutat în continuū pe insurgenți.

În timpul din urmă s'au ivit mai multe diferențe între guvernul spaniol și între Uniunea americană. Ambasadorul spaniol din America nordică s'a purtat necuviincios față cu presidentul Uniunii Mac Kinley; pentru acesta a fost muștrat, și incidentul s'a închis. Nu cu mult după aceea o nae americană din apropierea Cubei a explodat. Americanii suspicioși pe Spaniolii de provocători ai catastrofei; cercetarea a constatat, că naea „Maine” numai din întâmplare a explodat. Afacerea s'a complanat deci din nou. Cu una înse nu se pot împăca Spaniolii, a nume că Uniunea a trimis mai multe năi de război în jurul Cubei; dacă Uniunea va, să ușureze traiul celor miseri, trimite năi comerciale, nu de cele de război. Și mai mare neliniște a produs în Spania scirea, că parlamentul american a votat un credit de 50 milioane dolari pentru înmulțirea și providerea cu cele necesare a flotei de război.

Foile spaniole se tem, că declarațiile pacifice ale Americanilor numai până atunci țin, până se vor fi intrarmat de ajuns, și atunci vor năvăli în Cuba. Situația devine și mai critică din împrejurarea, că puterile europene nu pot ajuta Spaniei, fiind și ele angajate în Orientul estrem, era Spania în starea ei de azi nu e capabilă de a se măsura cu Uniunea.

Turcia.

Agentul diplomatic bulgar din Constantinopol a adresat Porții o notă, în care cere lămuriri cu privire la concentrarea de trupe turcesci la confiniile bulgare. Porța, pe cum se scie, o face acesta din cauza agitațiunii bulgare. Tot din cauza acesta a trimis reprezentanților săi din străinătate o circulară, în care se notifică uciderea unui Turc în vilaietul Cosovo, care Turc a descoperit auctorițăților, că Bulgarii au arme.

Ambasadorul rusesc a făcut o reprezentare guvernului turcesc, fiind că mai mulți Musulmani au profanat în Artaki lângă Marea Marmara cemetierul și două biserici creștine. Cu acea ocaziune s'a întâmplat și un conflict între Musulmani și creștinii rămânând mai mulți morți și răniți.

Asia.

Sina spre a obține un împrumut prin mijlocirea Angliei și a Germaniei a făcut mari favoruri acestor puteri. Acesta a deșteptat pofta Japoniei, a Franței și mai ales a Rusiei. Franța pretinde o rebonificare în sudul Sinei ocupând un teritor ca și Anglia și Germania; Japonia pretinde garanță, că speșele de război i-se vor plăti în Maiu; era Rusia cere toate drepturile suverane preste Port Arthur și preste teritoriul din jur pe același număr de ani și sub aceleși condițiuni ca și Germania preste Kiao-Ciau. Mai de parte pretinde Rusia dreptul de a construi o cale ferată de la Petuna preste Mukden spre Port Arthur. La cazul, când guvernul sinez nu i-ar împlini pretenziunea, Rusia amenință cu trimiterea de trupe în Mangiura. Se crede, că Sina, fiind strimtorată, va ceda pretenziunilor rusești.

Corespondențe.

București 8 Martie 1898.

Multe și mari rele a adus asupra unul însemnat număr de creștinii schisma foțiană, în laturile căreia inconștient a fost tirat și poporul român. Și acele rele nu sînt numai de ordine strict religiosă, așa zicînd dogmatică, ci și de ordine socială, de ordinea, care atinge multe interese comune tuturor poporilor, și care are atâtea urmări păgubitoare mai ales azi, când în urma înlesnirii comunicațiunii relațiunile poporilor sînt atât de dese și de multiple.

Nu am de gând, să enumăr aci toate acele rele, ci voi aminti numai unul, care dovedesce până la evidentă, că între notele caracteristice ale „ortodoxiei” locul de frunte îl ocupă obstinațiunea, carea face pe corifeii ei, să închidă ochii dinaintea adevărului cunoscut și să persiste cu încăpăținare în refuzul lui chiar și atunci, când acela e recunoscut de către toți oamenii, cari știu, să judece fără de patimă și cu cunoscință de cauză. Acest refuz condamnat de astă dată se referesce la un adevăr pur științific, la cestiunea calendarului, a cărui diferență cauzăză atîta confuziunea, care ușor ar pute să se înlăture, dacă susceptibilități neînțelese și o ură orbă nu s'ar opune unei reforme reclamate de totă lumea.

Nu voi, să analizez acuma dificultățile sugerate de motive religioase împotriva acelei importante reforme, ci mă voi mărgini numai la aceea, ca să relatez pe scurt despre o laudabilă mișcare pornită de curînd în România în favorul adoptării în toate afacerile publice a calendarului gregorian, numit și nou, recunoscut de toți savanții ca cel mai exact și cel mai potrivit, de și nu chiar perfect, cu anul solar.

Laudabila inițiativă de astă dată a luat-o preotul catolic Tondini de Quarenghi, reprezentantul academiei de științe din Bologna, care pentru propagarea reformei calendarului a întreprins o călătorie în Orient. El a ținut spre acest scop mai multe conferențe în Bulgaria, ér de acolo a trecut în România, și după cum s'a spus în „Unirea” Nr. 5 a. c., a ținut o asemenea conferință în aula universității din Iași. Numitul preot în întreprinderea sa, după cum sînt informat din loc competent, a fost încurajat de către cei mai înalți factori politici români, și ideile lui au fost îmbrățișate cu căldură de către cei mai distinși profesori de la universitatea din Iași și de către auctorițățile de acolo. Proiectul lui a fost reproduș pe scurt în citatul număr al „Unirii”.

Conferența savantului preot n'a rămas fără de răsunet în România, unde astăzi ideile lui au mulți aderenți și sinceri doritori de a vedé cât mai curînd încetată confuziunea și inconveniențele, cari provin din diferența calendarelor. Dovadă despre acesta este mai ales conferența bine cercetată, ținută în zilele trecute în aula universității din București de către profesorul universitar Coculescu, care a tractat cu competență și cu obiectivitate această temă importantă. Conferențiarul a adus argumente puternice pentru a proba, că comitem o îndoită eróre materială și istorică, dacă mai persistăm în folosirea unui calendar defectuos și învechit. Reforma calendarului nu este o cestiune religioasă, dogmatică, după cum a zis un Episcop în senatul României, ci este o cestiune pur

științifică, prin urmare nu are a face nimic cu reforma calendarului aceea, că ea a fost introdusă mai întâi de Papa Gregoriu XIII, care a iubit și a protejat astronomia, pe cum alți papi au iubit și au protejat artele și științele. Adevărata știință trebuie adoptată ori de la cine fără de considerare la credința lui religioasă.

(Va urma.)

Dare de samă și mulțămintă publică.

Prin stăruința domnului Iuliu Bardoși, inspector școlar în retragere, s'au colectat ajutoare în bani pe sama „Reuniunii pentru ajutorarea școlarilor de la șola gr. cat. din parochia Sibiului” de la următorii P. T. domni, dómne și domnișóre: Ernst Bergleiter 5 fl.; Alesandru Lebu și Nina Dunca câte 2 fl.; Ioan V. Rusu, Basil Pop Harșan, Iuliu Hossu, Constanța Dr. Balint, Petru Pipoș, Gustav Kis, Ioan Kessler și fiu, Dr. Petru Cioran, Aron Lupean, Constanța Dr. Pop n. Dancăș, Basil Dan, Iuliu Bardoși și Nicolaș Togan câte 1 fl.; Victor Dresnand, Dominic Raț, Nicolaș Gabor, Victoria Joandrea. Iuliu Popescu, Elena Lucuța n. Fulep, Nicolaș Gogan iun., Ioan Ballu, Constantin Dragoș, Ana Banciu n. Visarescu, Cornel Aiser, Dr. Eliă Daianu, August Gruber, Ioan Dănilă, Ioan Rusu, Victor Ancean și Ioan Ganea câte 50 cr.; Ioan Roman 40 cr.; Ioan Vătășan, Ștefan Stroia, Terezia Pipoș, Victor Pop Harșan, Ioan Rotar și Ana Florea câte 30 cr.; Ida Pipoș 25 cr.; Vasile Blaga, Petru Simțion, Valer Crișan, Emilia Vintilă, George Tăbăcariu, Ioan Gărbacea, Toma Câmpian, Victor Tordășan și Victor Tureu câte 20 cr.; Iuliana Hențescu și Ana Șonean câte 10 cr., suma totală 34 fl. 95 cr., cu cari s'au cumpărat vesminte, cărți și alte rectisite de învătămint pe sama școlarilor lipsiți.

Subscrisul comitet în ședința sa de la 13 Februarie a. c. aprobând computul dlui Bardoși a decis, să aducă mulțămintă publică atât dînsului ca colectante, cât și generoșilor contribuenți, ceea ce prin acesta o și îndeplinim cu deosebită recunoscință.

Comitetul bisericii din parochia gr. cat. a Sibiului.

Noutăți.

Întru mărirea lui Dumnezeu. Pap Mitru a Nischi din Ceheul Șimleului a dat 2 fl. pe sama bisericii, cu care sumă s'a cumpărat un lemn de cruce.

A IV-a serată literară. Reuniunea Femeilor Române gr.-cat. din Blaș mîne în 13 Martie n. la 5 ore d. a. aranjéză în sala internatului de fetițe serată literară. Va diserta prof. Emiliu Viciu „Despre aer”.

Reuniunea Femeilor Române gr. cat. din Blaș și-a ținut adunarea generală Duminecă în 6 Martie. La adunare a fost de față și Escelența Sa I. P. S. D. Mitropolit, patron al Reuniunii. După frumoșă vorbire de deschidere a prezidenței s'a cetit raportul general, din care se vede, că comitetul lucră cu totă conștientă pentru înaintarea Reuniunii, scopul căreia este ajutorarea fetitelor sêrace de la șola din Blaș. În anul 1897 a realizat un venit de 861 fl. 03 cr. din care a împărțit fetitelor ca ajutoare 200 fl. ér pe anul 1898 a luat în budget 11 ajutoare în suma de 300 fl. S'au înscriș ca membri ordinari D-nele Hortensia Suciș, Sanfora Ciobota, D-șora Silvia Deac, ér ca membru ajutător Dl Victor Muntean. La adunare au fost Dómnele A. n. Solomon prezidență, E. Nestor v.-pres., C. Deac casieră, Am. Grama, C. Chirilă, M. Marin, R. Solomon, Am. Papiu, Fl. Muntean, L. Domșa, V. Precup. El. Trifan, Em. Domșa, Sanfora Ciobota, dșorele Aurelia Bariț, Elisa Bodocan, Georgina Bucșă, Elisa Masca, E. Măcelar, Silvia Deac. dmnii Dr. A. Cheșan secretar, I. German, N. Popescu, I. F. Negruț, Dr. A. Bunea, Dr. V. Hossu, Dr. I. Sâmpălean, G. Precup, A. C. Domșa, V. Muntean.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Începuturile picturii creștine.

(Continuare.)

Când creștinismul a pătruns în lumea elină-romană, carea din deprinderea artei își formase o indigență indispensabilă a vieții, el nici de cum nu și-a început activitatea cu aceea, că a cercat, să nimicască gustul artistic. Considerarea împede a tuturor lucrurilor ca tot atâtea opere ale Ziditorului celui preste simțire, conceperea lor ca a unui singur întreg, unirea dumnezeirii cu firea omenescă au restituit în chip firesc lumii sensibile dignitatea ei originală și au făcut-o potrivită spre a-și cuprinde locul în pictura simbolică. Adevărat că tinerele comune creștine aveau încă înaintea sa o luptă lungă împotriva puterilor inimice, cari stăpâniseră atâtea vreme scena lumii și de aceea numai după luptă grea au putut să fie scoase de pe ea. Dară împărăția vieții nemuritoare, a cărei lipsă păgânismul o simțise așa de mult, era deschisă, și prin porțile ei cele deschise se revărsa lumină preste toate raporturile vieții omenesci. Evangelia mântuirii însă-și e o armonie nemuritoare, și de aceea nici o învățătură a ei nu se împotrivi cu vrășmășie pornirilor artistice. Dimpotrivă Evangelia acosta promitea, că va atrage toate silințele omenesci cele bune și nobile în sfera sa, le va lămurii și le va umple cu idealuri. Numai întru cât arta servia unor scopuri nemorale și idololatrice, numai întru atâtea i-se împotriviau organele bisericesci. Chiar și antipatia Alesandrianilor Clemente și Origine încă a purces numai din îngrijirea exagerată, ca nu cum va creștinii întorși de la politeism să se smintescă întru reprezentarea sensibilă a tainelor religiunii creștine și întru reprezentarea istoriei celei sfinte. Din cauza acosta s'a întâmplat aceea, că arta plastică sau sculptura, carea în păgânism ajunsese la dezvoltarea cea mai înaltă și fusese foarte avantajosă pe sama politeismului, de o cam dată s'a retras în sfund. De altmintea acosta pôte să se esplice foarte ușor: monumentele artistice creștine, cari ni-s'au conservat din cele dintâii trei vécuri, le avem aproape toate din catacombe, ér în catacombe sculpturii nu i-se putea lua folosul. Catacombele sînt preste tot minele cele mai bogate ale artei creștine celei vechi. Ele avură trei meniri. Cea dintâii a fost, ca să primescă în sinul său trupurile martirilor și ale credincioșilor. Ele au fost deci în rîndul cel dintâii locul de înmormîntare al creștinilor. Se compun din un sistem larg de galerii și coridore. Acestea erau cimiteriul, căci părății lor sînt pline de morminte, așa numiții loculi, în cari zac morții în poziție orizontală. A fară de sistemul loculilor, care cuprinde părății coridorelor, mai sînt acolo și cubicula, cămerii de înmormîntare pentru familii singuratice; într'insele de-a rîndul se afla mormîntul vre unui martir, și în jurul acestuia se adună cele alalte morminte (ad sanctos, ad martyres). A doua menire a catacombelor a fost cea de a servi de loc pentru cultul dumnezeesc al creștinilor, căta vreme împrejurările bisericii pretindeau, ca acest cult să se sevârșescă într'ascuns. În catacombe se află așa numite cripte, în cari creștinii se adunau spre a celebra sfînta liturgie, spre a primi sfintele taine, spre a deprinde psalmodia și spre a serba amintirea martirilor. Criptele acestea se deosebiau de așa numitele cubicula prin aceea, că se compuneau din câte două încăperi pentru cele două sexuri. Unele din criptele acestea, adecă acelea, căroro li-s'a dat numirea de case dumnezeesci ori chiar și de basilice, au dimensiuni considerabile și serviau spre celebrarea sfîntei liturgii. Într'insele în centrul presbiteriului era în mijloc un altariu, éră în apsidă chiar în fund era scaunul episcopului. Criptele mai mici nu aveau altariu deosebit, ci altariul era arcosoliul din fund, și într'insele se celebra amintirea aniversară a acelor martiri, a căror môte erau aședate acolo.

Părății și plafondurile criptelor, pe cum și ale multor cubicule sînt îmbrăcate cu stucco și împodobite cu picturi. Nu așa părății coridorelor, căci în aceștia se aședau trupurile celor repausați. Lumina și aerul pătrundeau în câte un loc prin câte o apertură în plafond; de-a rîndul înse își primiau locurile acestea subterane lumina numai de la candelile de bronz, cari atirnau din plafond.

Pentru ca credincioșii să se călăuzescă la locul de convenire, se aședau în anumite depărtați candelile mici de lut pe console ori în ferești orbe. Acestea pörtă încă și acuma urmele fumului candelilelor. S. Ieronim ne-a lăsat de moștenire o descriere a impresiei, carea o făcuseră asupra lui localitățile acestea subterane, „când cerceta Dumineca môtele Apostolilor și Martirilor și intra în peșterile cele ce ducând adânc în pămînt cuprindeau în părății de amîndoué laturile mormintele”.¹⁾ Firesce că picturarea cea mai bogată se află în încăperile acelea, cari cuprind mormintele Papilor și ale Martirilor mai de frunte, pe cum și în criptele familiilor nobile și bogate. Compoziția picturii la arcosoli se acomodează formei semicercului, pe când în decorarea plafondului planul e împărțit în tocmai cu aceea-și istețime ca și în picturile de pe părății din Pompeii. Icoana principală din mijloc o împrejură scene ori figuri, cari sînt împreunate cu ornamentare. Flori, coșereli cu pome, arbori, animale umplu despărțimintele mai mici. Ele sînt elemente sau simbolice sau numai decorative ale compoziției. Într'insele se află și cari întraripați, chipuri de ale Victoriei și care triumfale. Pe sama locului din mijloc e alesă cu predilecție icoana păstoriului celui bun, éră pe sama părților mai mici ale compoziției istoria lui Iona, Daniil între lei, Moisi cu lespețile legii ori scoțînd apă din stîncă, Noe în corabie, înviarea lui Lazar, vindecarea schiopului ori cea a orbului, căderea strămoșilor, ori apoi și numai figuri de bărbați și femei, cari se rógă cu brațele înălțate și întinse, așa numite Orante. Compoziția întregă desfătează prin usurinta și firea plăcută a invenției. Cu puține mijloce și figuri, cu folosirea foarte potrivită a despărțimintelor și cu variare plăcută a liniilor se pune aci înaintea ochilor o bogăție de motive biblice serioase, cari trezesc sperarea creștinescă: e lumea aceea blândă, clarificată și descătusată de obedile vieții pămîntesci, la care se înalță dorirea martirului. Esecutarea se făcea cu mijlocele cele mai simple și mai cu samă în fresco. Pe lângă lipsa de lumină, de multe ori numai pe lângă luminare artificială, pe cum și pe lângă nesiguranța vieții celei espuse necontentit persecutărilor concipiarea artistului a trebuit să fie mai mult numai simbolisătoare și să se îmbrace în caracterul ieroglific. Conturul il făcea cu colóre întunecată ori il rådeu în tencuelă mai întăii cu un fer ascuțit și apoi il desemna cu colóre întunecată. Gradațiunea colorilor e simplă și se mărginesce la colorile fundamentale. Pictura e fluentă și largă. Colorile roșetice ale cărnii cu umbră murgă pe fund de colóre deschisă corăspund puținătății lumini. Părățile singuratice ale feței sînt numai însemnate, espresia capetelor nu e esecutată pe deplin, dară ea aproape tot de una are caracterul liniștii blânde și vesele. De alt mintea pretutindenea se pôte observa aceea-și istețime ca și în picturile din Pompeii. Fiind că picturile catacombelor au pretutindenea caracterul sensitivării unei idei cu mijlocele cele mai simple, caracterul unei ilustrări și al unor ieroglife, de aceea perspectiva nu e băgată în samă. Mai simplu sînt decorați părății cel alaltii al cămerilor. Ei de multe ori sînt împodobii numai cu scene mai mici ori cu animale singuratice.

Ar trebui, să negăm dezvoltarea istorică a ori cărei arte, dacă despre începuturile acestea ale picturii creștine am susținé, că sînt isolate de ori ce înțirînțe de ale tradiției. Artă creștină nu a început să existe în dată gata cu cercul său propriu de icone și simbole, cu tipurile sale proprii tradiționale, ci în formele compoziției, mai ales în împodobirea decorativă, s'a răzimat de cele ce erau tradiționale și a tras acestea în cercul său de idei, în vreme ce figurile principale sînt proiectate în chip de tot neatirnatorii și nu stau în nici un fel de raport cu trecutul, fiind că se țin de o altă lume spirituală, carea păgânismul nu o cunoscuse. În sensul acesta vedem pantera, țapul, genii gătitori de vin, pe Amor și pe Psichi, musele și eroșii primite în cercul reprezentărilor creștinesci. Creștinismul parte le-a dat altă esplicare diferită de cea păgânescă, parte le-a înălțat la raporturi mai sublimite, parte le-a folosit spre scopuri decorative. Dar în decurgerea vécului al doilea reminiscențele acestea dispar din ce în ce tot mai tare, și se formază caracterul curat creștinesc și în folosirea animalelor și plantelor, adecă în părțile mai subordonate

¹⁾ In Ezech. XL. Cfr. Prudent. Peristeph. XI. passio Hippolyti v. 153 — 168.

ale compoziției. La începutul véculei al treilea vedem estensiunea artei creștine deja într-o dezvoltare foarte bogată. Artă creștină a răsărit și a crescut liberă din viața martirilor celor dintâi: scopurile ei erau îndreptate spre sensibilizarea conceptelor transcendente, a idealurilor cerești, și ea de aceea și-a dobândit deja în începuturile sale cele dintâi caracterul acela suprapămîntesc, limbajul acela artistic simplu și mișcătoriu, care cuprinde în sine o adâncime de viață mai înaltă, și prin care se înalță ea chiar și în creațiunile sale la o sferă mai curată, de cum a fost vre o dată sfera aceea, la care a putut, să se avînte arta pîgînescă chiar și pe timpul dezvoltării sale celei mai strălucite. Aci împărăția darului, lumina credinței, strălucirea, ce iese prin porțile cele deschise ale raiului și se revarsă peste lumea formațiunilor artistice nepretențioase, ér acolo lumea omenescă cea izolată în zeificarea sa proprie, îmbrăcată în deplinirea cea mai înaltă a formei, dară cuprinzînd deja în sine colțul decădîntei, o lume a frumseții fără de lumină internă, fără de suflet, mistuindu-se pe sine însă-și între marginile lucrurilor pămîntesci.

Pare a nu suferi îndoelă aceea, că maiestrii cei vechi au proiectat compozițiile sale sub inspecția organelor bisericesci. De altmîntea creștinii cei dintâi voiau să-și reprezenteze în icône, ceea ce ocupa sufletele lor, ceea ce le era mîngăiere în suferință, bucurie și sperare în viață și în mörte. Caracterul eminent al artei creștine celei dintâi e deci simbolic. Chiar și reprezentările istorice încă vor mai mult, să sensibilizeze o idee, de cât să imiteze adevărul vieții. Ei doriau mai de parte, ca icônele lui Isus, ale Maicei lui preasfinte, ale Apostolilor Petru și Pavel și ale martirilor, mărturisitorilor și învătătorilor celor mai vestiți ai bisericii să le albe înaintea ochilor ca modele, și în reprezentare se ținea de tradiție ori presupunea idealuri.

Creștinii cei dintâi erau încunjuțați de un neam, care se confundase în fetișismul cel mai brutal, și de aceea erau cu multă

băgare de samă la aceea, ca în locașurile acelea venerabile, cari erau sfințite închinării cu spiritul și cu adevărul a Dumnezeuului celui adevărat, să nu se furișeze nici măcar o umbră a cultului idolilor. Ori în care parte se întorceau în viață, pretutindenea îi întimpinau temple pline de idoli hîdi. Töte locurile publice erau împodobite cu statue. Jertfe, jocuri, sêrbători întru onörea lui Joe, Marte și Bac își urmau neîncetat înaintea ochilor lor. La acestea se mai adaugeau töte mijlocele de momire din partea pîgânilor celor ce vedeau, că creștinii desprețuiau cultul lor. Așa se esplică temerea acestor credincioși zeloși de töte, cele ce ar fi putut, să se esplică ca aprobare a politeismului. Ei aveau în tot de una înaintea ochilor idea exprimată în cuvintele lui Origene: „Noi ne închinăm Domnului Dumnezeuului nostru și-i servim singur numai lui după esemplul Mântuitorului nostru, carele ispitit fiind de satana, ca să cadă înaintea lui, i-a răspuns: Domnului Dumnezeuului töu te vei închina și lui singur vei servi.“¹⁾ Din grijea acösta de nu a zugrăvi vre o iconă, carea putea să devină obiect nemijlocit de venerare, se esplică aceea, că în timpurile cele mai vechi figura Mântuitorului nu se reprezenta ca un portret istoric tradițional, ci numai în formă simbolică.

Numai din antipatia creștinilor față cu idololatria se pöte esplică aceea, că icona Mântuitorului nu s'a făcut în dată dintru început obiectul cultivării celei mai zelöse a artei, și că creștinii în reprezentările acele vechi simbolice voiau, să exprime numai pe Cuvîntul cel vecinic, numai firea și esența dumnezeescă cea neschimbată. Dară cu töte acestea ar fi lucru nenatural și de necredut, că prin Apostoli și prin învătăcei să nu se fie păstrat nici o scire despre înfățișarea esternă a Mântuitorului.

(Va urma.)

¹⁾ Contra Cels. I. III.

Ben Hur

sau

Zilele lui Mesia

de Lew. Wallace.

(Continuare.)

„Ce nebunie e a da morților pâne așa de bună,” zise unul rîdînd.

„Și spre acest scop a face un drum așa de lung,” replică altul. „Eü le-ași fi lăsat, ca ele să-mi iese înainte cel puțin până la pörta.”

Amrah înse cuprinsă fiind de sentimente mai bune se duse mai de parte. Inima îi era plină, de amenința a i-se rupe, și cu cât înainta mai de parte, cu atîta era mai nesigură și mai turburată. La patru ori cincî pași de la locul, în care așteptau muierile, se opri.

Öre acösta să fie stăpîna, pe carea o iubia, a cărei mîni le sărutase de atîtea ori plină de recunoscîntă, a cărei iconă frumösă și venerabilă o păzia așa de credincios în amintirea sa? Și acösta să fie aceea-și Tirzah, pe carea o grijise în pruncia ei cea mai gingașă, ale cărei supărări le alinase, în a cărei jocuri copilăresci se împärtășise? Acösta să fie zimbitoröa, drăgălașa, vesela Tirzah, raza de söre a casei, fericirea bêtănecelor ei? Stăpîna și favorita ei, — să fie acelea două?

Amrei i-se făcu rüu în clipa aceea.

„Dar acestea sînt femei bêt_râne,” gändi ea, „pe acestea nu le-am vödut nici o dată. Më voiü întörce.”

Ea se întörse.

„Amro!” strigă una din cele două leproöse. Egiptöna puse jos ulciorul și privi îndörpt trémurând.

„Cine më chemă?” întrebă ea.

„Amro!”

„Cine sînteți?” întrebă ea.

„Noi sîntem acelea, pe cari le cerci.” Amrah cădu în genunchi.

„O, stăpîna mea, stăpîna mea! Dumnezeuul töu, care e acuma și al meu, fie lădat, pentru că m'a condus la tine.”

Sermana femeie era de tot înfrîntă; tîrîndu-se pe genunchi voia să se apropie de stăpîna-sa.

„Opresce-te, Amro, nu veni mai aproape! Necurate! Necurate!”

Aceste cuvinte aü fost de ajuns. Amrah se aruncă cu fața la pämînt și plânse așa de tare, cât o auđiră ömenii la fântänă. Apoi se îndreptă de o dată repede.

„O, stăpîna mea,” zise ea, „unde e Tirzah?”

„Aci sînt, Amro! Nu-mi vei aduce puțintică apă?”

Firea de sclavă se trezi în Amrah. Ea neteđi de pe frunte în laturi pörul söu incurcat, se sculă, se duse la coșarca și o deschise.

„Priviți,” zise ea, „aci e pâne și carne.”

Ea voia să întindă o pänză pe pämînt, dară stăpîna-sa zise:

„Nu o face, Amro! Cei de acolo te-ar bate cu petri și nu ne-ar lăsa, să bem. Lasă coșarca aici, ıea ulciorul, umple-l și adă-ni-l în cöce. Noi le vom duce amîndouë în peșteră. Cu acösta pentru ziua de astăzi ai făcut tot, ce permite legea. Grăbesce, Amro!”

Ömenii, cari aü fost martori la acestea, făcüră servitörei loc, ba îi și ajutară, să umplă ulciorul: așa de tristă și îndurerată îi era fața.

„Cine sînt acelea?” întrebă o femeie.

Amrah răspunse incetinel: „Öre cänd mi-aü fost bune.”

Ea ridică ulciorul pe umër și grăbi îndörpt. Uităndu-și de sine ar fi mers până aproape de ele, dacă nu ar fi oprit-o strigarea:

„Necurate! Necurate!” Ea aședă ulciorul lăngă coșarcă și se întörse, érá la öre care depärtare se opri.

„Mulțămesc, Amro,” zise stăpîna luänd merindea, „tu ne ești bună.”

„Mai pot face öre ce?” întrebă Amrah.

Mama ținea ulciorul în mână. De sete o trémurau frigurile. Și totuși întärzia ași potoli setea. Se ridică și zise cu glas tare: „Da. Sciü, că İuda s'a întors a casă. L-am vödut ieri nöpte durmind pe trepte. Am vödut, cum l-ai trezit.”

Amrah își adună mânia.

„O, stăpîno, l-ai vödut și n'ai venit la el?”

„Asta ar fi fost mörtea lui! Eü nici o dată nu-l voiü mai puté stringe în brațe, nici o dată nu-l voiü mai puté săruta! O, Amro, Amro, sciü, că-l iubesci!”

„Da,” zise credincioasa servitöre ingenuchiänd și începënd a plänge. „Ași fi gata, să mor pentru el.”

„Dovedesce-mi iubirea ta, Amro!”

„Sînt gata, să o fac!”

„Atuncia nu-i spune, unde sîntem, ori că ne-ai vödut. Numai asta una o cer, Amro!”

„Înse el vödöcă. De aceea a venit aicia de de parte.”

„Nu-i este iertat, să ne afle; el nu are, să ajungă la ceea ce am ajuns noi. Ascultă, Amro! Tu să te îngrijesci de noi, pe cum ai făcut astăzi, tu să ne aduci puținul acela, de care avem lipsă, — nu multă vreme, — da, nu multă vreme. Să vii în fiesce care diminetă și în fiesce care sară și — și —” Glasul ei trémură, voința ei cea tare erä aproape, să îmbrăncescă, — și să ne povestesci despre el, Amro. Dară lui să nu-i spuı nimica despre noi. Auđi, Amro?”

„O, imi va fi așa de greü, să ascult, cum grăesce despre voi, să privesc, cum

vă cercă pe voi, să vedă totă iubirea lui și să nu-și spună nici măcar atâta, că voi trăiți!”

„Poți să spui, că nouă ne merge bine, Amro?”

Servitorea își ascunse fața în mână.

„Nu poți,” continuă stăpâna. „De aceea ai, să tacă cu totul. Acuma du-te și de sară vino érași. Te vom pândi. Până atunci pace ție!”

„Povóra e grea, stăpâna mea, e grea de purtat,” replică Amrah cădând cu fața la pământ.

„Cu cât ar fi mai greu, să-l vezi în starea noastră!” răspuse mama dând Tirzei coșarca și luând ulciorul. „De sară vino érași,” zise și apoi porni spre peșteră.

Amrah rămase tot în genunchi, până când dispărură, ér apoi porni tristă către casă.

De sară veni érași și de acum înainte se îngrijia de ele în fiesce care diminătă și în fiesce care sară așa, că aveau tot de una cele de lipsă.

Peștera de mormint era stincosă și pustie, dară nu era așa de tristă ca închisóra din cetățue. Lumina zilei îi intraura intrarea, și ea era în mijlocul lumii celei deschise și frumoase. Poți, să privești cu încredere cu mult mai mare în fața morții, când ești sub cerul liber.

(Va urma.)

Bibliografie.

Invitare de abonament la
Cuvântări bisericesci
de **Massillon**, Episcop de Clermont și membru
al Academiei franceze.

Din originalul francez traduse prin **Ioan Genț**,
paroch gr. cat. român în Haeu, Diecesa
Orădiu-Mari, și asesor consistorial.

Tom. I. Prețul 2 fl. 10 cr.

Cine nu a auzit de *Bossuet*, *Bourdaloue*, *Fenelon* și *Massillon*, acești iluștri oratori bisericesci de pe timpul lui Ludovic XIV, acești luceferi străluciți ai literaturii franceze, ale căror vorbiri sînt tot atâtea cap-d'opere ale artei oratorice, monumente neperitóre ale ingeniumului uman; cari apar de două sute de ani în nouă și nouă edițiuni nu numai în patria lor, ci sînt traduse chiar aprópe în toate limbile culte ale Europei; a căror citire a fost, este și va fi în toate timpurile un veritabil deliciu tuturor, cari au simț pentru frumosul și plăcutul, nu numai *eclesiasticilor*, ci *chiar și laicilor*?

Franța, care a avut și are atâți bărbați celebri, este mândră de acești iluștri filii ai săi, și îi însiră între clasicii săi.

Din operele lor nemuritoare mi-am propus eu a transpune niște mărgelile scumpe în dulcea noastră limbă.

Încep cu *Massillon*, cu acest moralisator puternic, care tracteză obiecte morale cu un patetic admirabil, care e meșterul mișcării, îndușării inimilor, căruia Ludovic XIV însuși după ascultarea primelor lui vorbiri îi dete acest elogiu nemuritor: „*Părinte, am auzit mulți oratori mari în amvonul meu, și am fost foarte mulțămînt cu ei; cât pentru Dta, de câte ori te-am ascultat, am fost foarte ne-mulțămînt cu mine însuși-mi;*” cel mai mare elogiu, ce se putu lui da, care onorează într'un chip gustul și pietatea monarhului și talentul predicatorului.

La Harpe, unul dintre criticii cei mai competenți, îl numește pe el *Ciceronele Franței*. Buffon zice: „*Dacă producțiunile spiritului trăsesc mai cu samă prin stilul, care e principiul lor conservator, vorbirile lui Massillon, cari cu dreptul le computăm între operele cele mai bine scrise și cele mai frumoase monumente ale*

literaturii noastre, vor fi nemuritoare ca limba noastră. Europa nu posedă nimic asemenea în acest fel. Autorul „Petit carême”-ului e negreșit cel dintâiu dintre prosatorii nostri ne-exceptând nici chiar pe însuși Bossuet.” *„Bourdaloue nu e prea citit de cât de predicatori și de suflete pioșe,”* zice D'Alembert în Elogiul lui Massillon, *„Massillon e în mâinile tuturor acelora, cari citesc; și ne va fi permis, să o zicem, pentru a pune culmea elogiului său, că cel mai celebru scriitor al națiunii noastre și al secolului nostru¹⁾ face din vorbirile acestui mare orator una dintre cele mai constante lecturi ale sale; că Massillon este pentru el modelul prosatorilor, pe cum Racine al poetilor; și că el are tot de una pe masa sa „Petit carême”-ul lângă Athalie.*”

Din numeroasele și voluminoasele lui vorbiri voi, să dau P. T. Public vre-o trei zeci în două tomuri. Tomul I. va fi împodobit cu portretul autorului, va conține 17 vorbiri și o scurtă biografie a autorului și apretiare a talentului și operelor lui. În tomul II. voi aduce și o predică de Bossuet și una de Bourdaloue și un scurt studiu de comparațiune între acești trei oratori distinși. Dacă P. O. mei contrați în viea Domnului și gentilul public român vor părtini această modestă lucrare a mea, voi să continuu apoi cu Bossuet, principele oratorilor creștini.

Tomul I. al vorbirilor lui Massillon va apăre pe la finea lunii lui Maiu a. c. în format 8° mare pe papir foarte fin și va fi de un cuprins de circa 24—25 cöle. Prețul lui I-am fixat în 2 fl. 10 cr. v. a. cu expedițiune francată; 2 fl. 20 cr. cu expedițiune recomandată. Pentru România, și străinătate 5 lei 25 bani și 5 lei 50 bani. P. O. Domni colectanți de la 10 exemplare vor primi unul gratuit. Alumnii seminarelor teologice vor primi cartea pentru 1 fl. 60 cr. cu expedițiune francată.

Banii nu e necesar a-i trimite înainte. Rog înse pe toți acei P. O. Domni, cari voese a avé această carte, să binevoescă a mă avisa despre aceasta până în 10 April a. c. st. n., ca să mă pot orienta în privința numărului exemplarelor, ce vor fi a se tipări. Comandele vor fi a se face la subscrișul cu adresa: locuința: *Hájó*, comitat. Bihar; p. u. *Pecze-Szöllös*, via: *Nagy-Várad*.

Haeu, 5 Martie 1898 st. n.

Ioan Genț,
paroch gr. cat. român.

A apărut:

„**Orașul Bucureșcoi**, articol retipărit din „*Enciclopedia Română*”, publicată sub auspiciile „*Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*” de Dr. C. Diaconovitch. Cu 2 planuri și 15 ilustrațiuni”. (Edit. W. Krafft în Sibiu. Prețul 1 leu). Sub acest titlu a apărut în zilele din urmă o interesantă broșură, care cuprinde o amănunțită descriere a capitalei române. A nune ne dá un material vast despre situația geografică, suprafața, populațiunea, aspectul, fortificațiunile, grădinile publice, monumentele, zidurile, casarmele, administrația, finanțele orașului, despre autoritățile, ce își au sediul în capitală, apoi despre instrucția, aședămintele culturale, presa, industria, comerțul, comunicațiunea, băncile, locurile de petrecere și istoria Bucureșcoilor. Dintre toate scrierile monografice despre acest oraș broșura de față este fără îndoială cea mai sistematică și luându-și datele numai din publicațiuni oficiale și de la locuri competente, dá cetitorilor săi — în nucleu — o iconă cât se poate de fidelă a stărilor din capitala României. — Ea este înzestrată cu un frumos plan al orașului, la care este alăturat un registru al stradelor și zidurilor mai însemnate cu indicările necesare pentru a le găsi la moment în plan, apoi cuprinde un plan

¹⁾ D'Alembert înțelege aici pe Voltaire, care trăia încă, când el citi acest Elogiu al lui Massillon în Academia franceză.

al grădinei botanice de la Cotroceni și un număr mare de ilustrațiuni de o frumșeță deosebită, a nune: 3 aspecte din calea Victoriei, Bulevardul cu băile Eforiei, Bis. Antim, Balașa, Stavropoleos, Catedrala catolică, Ateneul, Universitatea, 2 tablouri ale institutului botanic. Banca Națională. Teatrul Național și Aședămintele Brancovenesci. Broșura se poate procura la toate librăriile.

A apărut

Calendarul „Unirii”

pe 1898 Anul II

cu următorul cuprins bogat și interesant:

Cronologie, Serbătorile, Regentul, Întunecimi, Anotimpuri, Umblarea timpului, Lunile cu povețe economice și semne de timp. Regentii europeni. *Sematismul provinciei mitropolitane de Alba Iulia* cu specificarea parochiilor în românește și ungurește și cu posta ultimă și a parochilor, cum și a diferitelor dicasterii.

Michail Pavel, episcopul de Orade, schiță biografică (cu un portret foarte succes). „*Christos a înviat*”, poezie de Al. Vlăhuță. *George Coșbuc* (cu portret) note biografice și trei poezii: *Epigramă* (în vrîsta de 12 ani), *Pe ceri* (de 14 ani) și *Beda* (din 1886). *Ales. Bohățel*, biografie și portret. *Cisme de mprumut* și *S'a turcitu-se bățul*, anecdote hazlii de Th. D. Speranță. *Glume. Morții nostri* (bărbații gr. cat. fruntași morți în 1897) cu portretul br. *David Urs* și *Iosif Hossu*. *Sfaturi*. Posta. Scala timbrelor. Tîrgurile. Inserțiuni.

Din acest cuprins ori cine se poate convinge, că acest Calendar e cel mai potrivit și mai bun pentru preoțiunea noastră gr. cat. în special.

Prețul unui exemplar 35 cr. cu porto 40 cr.

A apărut:

Jertfa creștinilor. *Comentar al liturgiilor bisericii grecesci compus de Dr Victor Szmigelski.* Tomul I. Introducere dogmatică. Cu aprobarea Prea-veneratului Ordinariat mitropolitan de Alba Iulia și Făgăraș. Blaș 1897. Tipografia seminariului archidieceșan. Pag. 230 în 8. Prețul 1 fl. 5 cr. sau 2 lei 20 bani. Editura auctorului.

Opul e dedicat *Escelenței Sale Prea-sfințitului Domn Michail Pavel episcop de Oradea mare.*

Venitul curat va fi contribuire la un fond provincial de salarisare a preoților și învățătorilor.

„Opul acesta poate fi de folos tuturor credincioșilor nostri, dar mai virtos Veneratului Cler archidieceșan, căruia și chemarea sa sublimă îi impune datorința strictă de a studia mai adânc misteriiile sfintei noastre religii. De aceea recomandăm acest op cu totă căldura spre a se procura pentru toate bibliotecile districtelor protopopesce și pentru cele parochiale, ori unde este cu putință. Asemenea recomandăm Veneratului Cler, să răspândescă această carte în cercurile cât mai largi ale credincioșilor nostri.”

Blaș din sedința consistorială ținută în 14 Decembre 1897.

Editor și redactor răspundător:

Dr Victor Szmigelski.